

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Crude oil and its false promises of modernization

Petroleum encounters in modern Iranian fiction

Khoshnevis, R.

Publication date

2021

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Khoshnevis, R. (2021). *Crude oil and its false promises of modernization: Petroleum encounters in modern Iranian fiction*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samenvatting

Ruwe Olie en Haar Valse Beloftes van Modernisering: De Olie-ontmoeting in Moderne Iraanse Literatuur

Deze studie richt zich op de vertegenwoordiging van aardolie in moderne Iraanse literatuur geschreven tussen de jaren 1940 en 2010. Ik analyseer de beeldspraak en symboliek van olie, en bespreek hoe de impact van olie op cultureel, sociaal en politiek vlak worden weergegeven in wat bekend is geworden als het genre van de "petrofictie". Mijn focus ligt op hoe deze literatuur zich verhoudt tot de Iraanse historische context waarin sinds het begin van de 20e eeuw de productie en consumptie van olie een bijzondere vorm van "oliemoderniteit" heeft gecreëerd, gekenmerkt door snelle sociale, politieke, culturele en economische transformaties.

Iraanse kunst, film en literatuur over aardolie onthullen het transformerende effect dat aardolie had op het land in de 20e eeuw. Net als in de rest van de wereld bracht aardolie moderniteit naar Iran, waardoor het land zo ingrijpend veranderde dat culturele voorstellingen er niet omheen konden. Aardolie, als substantie, als industrie of als cultureel fenomeen dat een bepaalde voorstelling geeft van Iran en zijn plaats in de wereld, komt in verschillende vormen voor in de moderne Iraanse kunst, literatuur en film. Literatuur is al meer dan duizend jaar de meest populaire culturele vorm in Iran en begon zich in de tweede helft van de 20e eeuw bezig te houden met aardolie, vooral na de staatsgreep van 1953. In de literatuur is in verschillende vormen en stijlen gereflecteerd op de gevolgen van het aardolieprobleem, van gedichten tot fabels, van realisme tot allegorie, en van expliciete maatschappijkritiek tot satire.

De studie van literaire voorstellingen van aardolie helpt ons de invloed van deze stof op de vorming en de ontwikkeling van het moderne Iran te begrijpen, en meer in het bijzonder de rol die de vorming van oliemaatschappijsteden in het zuiden van het land daarin heeft gespeeld. Ook de groeiende invloed van andere culturen op Iran in het kielzog van de opkomst van de olie-industrie komt aan het licht, wat bijvoorbeeld heeft geleid tot een sterke toename van vertalingen van internationale literaire werken, met name Amerikaanse en Russische, in het Perzisch. Door in de eerste plaats naar de literatuur te kijken, maar ook naar enkele andere culturele producties die reflecteren op Irans ontmoeting met olie, kunnen de koloniale kenmerken van de oliemaatschappij-steden in de provincie Khuzestan en de vaak traumatische ervaringen van lokale gemeenschappen in en rond deze steden, die in historische verslagen niet veel aandacht krijgen, beter worden begrepen. Hetzelfde geldt voor de invloed van aardolie op

de levensomstandigheden van de Iraniërs, met name tijdens de petroleumhousse in de jaren zestig en zeventig, toen aardolie een directe invloed had op de aan vrouwen opgelegde (gedwongen) modernisering, de oprichting van scholen en universiteiten, en de aanleg van wegen, spoorwegen en luchthavens.

Ondanks de enorme invloed van aardolie op de samenleving, zowel wat de productie als wat het verbruik betreft, heeft aardolie betrekkelijk weinig aandacht gekregen vanuit een cultureel perspectief; het is voornamelijk benaderd als een chemische stof en een bron van staatsinkomsten. Deze studie gebruikt een culturele analyse om aardolie niet als een economisch goed te benaderen, maar als een goed dat culturele betekenissen belichaamt en creëert. De studie wil laten zien hoe de moderne fictie in Iran is getransformeerd door de ontmoeting van het land met olie, en hoe deze ontmoeting op haar beurt een culturele betekenis heeft gekregen in de moderne Iraanse fictie. Daarmee positioneert dit onderzoek zich binnen het opkomende gebied van de energie-geesteswetenschappen (energy humanities) en het bijbehorende subgebied van de petrocultuur, dat een aanzienlijk aantal studies heeft opgeleverd over culturele en artistieke manifestaties van olie in verschillende contexten. Door moderne Iraanse fictie te bestuderen, levert dit onderzoek twee belangrijke bijdragen. Ten eerste introduceert het een nieuw perspectief op het gebied van de Iraanse literaire kritiek door de moderne Iraanse literatuur te bekijken vanuit het oogpunt van de energie-geesteswetenschappen. Ten tweede legt het de verbanden bloot tussen het werk in de energie-geesteswetenschappen dat zich concentreert op verschillende regio's van de wereld.

Tot dusver is de Iraanse aardolie-industrie voornamelijk vanuit historisch oogpunt bestudeerd. Historici als Touraj Atabaki, Kaveh Ehsani, Peyman Jafari, en Maral Jafroudi hebben de geschiedenis van de aardolie-industrie geschetst. In Iraanse literatuurstudies zijn er ook enkele analyses geweest van oliearbeiders als personages. Deze studie gaat verder dan deze bestaande literatuur door een culturele analyse te presenteren van Iraanse literaire teksten waarin de ontmoeting met olie een centrale rol speelt, met speciale aandacht voor hoe, wanneer en door wie de geschiedenis van deze ontmoeting is verteld.

Ik noem de ficties die ik analyseer als behorend tot het genre van de "petrofictie", een term die door Amitav Ghosh is bedacht om fictieve werken aan te duiden waarin olie een vitale rol speelt bij het vormgeven van de sociale ervaringen, culturele identiteiten, waarden, praktijken, politieke ideeën en handelingen van mensen die in olieproducerende regio's wonen. Hoewel fictief, is het genre petrofictie geïnspireerd op historische gebeurtenissen, omstandigheden en plaatsen. Door de alledaagse ontmoetingen van mensen met de olie-industrie en de verstrekkende gevolgen daarvan te schetsen, vormt petrofictie een tegenhanger van de dominante financiële,

technische en institutionele verhalen over olie(bedrijven). Petrofictie kan dus worden beschouwd als een literair genre dat zich onderscheidt door kritische reflecties over de menselijke (en ecologische) kosten van de mondiale olie-industrie.

Deze studie van een door mij geselecteerd corpus van romans en korte verhalen richt zich op de manier waarop deze teksten de Iraanse ontmoeting met olie zien als een ontmoeting die vragen oproept over traditie en moderniteit, semi-kolonialiteit en postkolonialiteit, centrum en periferie, gender- en klasseverhoudingen, nostalgie en trauma. In de eerste plaats traceert deze studie de voetsporen van petroleum in de moderne Iraanse literatuur, en verduidelijkt hoe ze reflecteert op olie als substantie, bron van inkomsten en cultureel concept, en verbindt deze reflecties met de historische contexten waarin de geselecteerde werken werden geproduceerd.

Als onderdeel van de historische context van de Iraanse petrofictie vestigt deze studie in het bijzonder de aandacht op de kenmerken van de steden van de petroleummaatschappijen. De meeste ficties die ik zal bespreken spelen zich af in de petroleumregio's van Iran, gelegen in het zuidwesten van het land, met name in de steden Abadan, Ahwaz en Masjed Soleyman. De setting van de romans en verhalen beperkt zich echter niet tot deze regio's. Sadeq Hedayats *The Case of the Anti-Christ's Donkey* (1944), Jalal Al-e Ahmads *The Tale of the Beehives* (1954), en Ebrahim Golestans *The Secret of the Treasure at Ghost Valley* (1974) spelen zich af op ongedefinieerde locaties en houden zich bezig met de gevolgen van de olieopbrengsten voor Iran in het algemeen.

Hoewel deze studie zich vooral richt op moderne Iraanse proza-fictie, zullen ook verschillende films van Ebrahim Golestan worden geanalyseerd, met name *The Secret of the Treasure at Ghost Valley* uit 1979. Deze film werd gemaakt tijdens de opkomst van een nieuwe golf van cinema in Iran en richt zich op de effecten van geïmporteerde modernisering. Daarnaast zullen enkele foto's van de beginjaren van de olie-ontmoeting die in het BP Museum en het Petroleum Museum van Iran worden tentoongesteld, van dichtbij worden bekeken ter ondersteuning van de analyse van literaire teksten die betrekking hebben op deze periode. De belangrijkste literaire ficties die geanalyseerd zijn in deze studie zijn, zijn de volgende in chronologische volgorde: Sadeq Hedayat, *The Case of the Anti-Christ's Donkey* (1944); Jalal Al-e Ahmad, *The Tale of the Beehives* (1954); Ahmad Mahmoud, *The Little Native Boy* (1971), *Our Small Town* (1971), en *Neighbors* (1974); Naser Taqvayi, *The Summer of That Year* (1969); Mohammad Reza Safdari, *Siasanbu* en *Akusia* (1979); Ebrahim Golestan, *The Secret of the Treasure at Ghost Valley* (1974); Moniru Ravanipours, *The Drowned* (1989); Zoya Pirzads *Things We Left Unsaid* (2001); en Farhad Keshvaris *Songs of the Dead* (2014).

In deze studie zal ik mij niet alleen richten op hoe de ontmoeting met de petroleumindustrie wordt gerepresenteerd in de specifieke petroficties die ik analyseer, maar ook op hoe de oliemoderniteit de opkomst en bloei van de moderne literaire fictie in Iran heeft bevorderd. De onderzoeksvragen die centraal staan in mijn analyse in de volgende hoofdstukken zijn:

- Wat zijn de voornaamste kenmerken van de Iraanse petroleumfictie en de weergave van oliemoderniteit in Iran?
- Welke beelden, symbolen en verhalen worden gebruikt om Irans ontmoeting met olie te verbeelden, en hoe vertelt Iraanse petrofictie de geschiedenis van de constructie van nieuwe nationale, etnische, gender-, klasse- en politieke identiteiten in de context van de olie-moderniteit?
- Tot slot, hoe heeft de olie-moderniteit bijgedragen tot het vorming van het werk van moderne Iraanse schrijvers, dichters, vertalers en filmmakers, en met welke literaire ontwikkelingen is de Iraanse petrofictie geassocieerd?

Het eerste hoofdstuk van deze studie gaat over het verband tussen de groei van de moderne Iraanse literatuur en oliemoderniteit in Iran. Het geeft een historisch overzicht van de moderne Perzische literatuur vanaf het begin van de 20e eeuw tot heden. Historici van de moderne Iraanse literatuur beschouwen over het algemeen twee historische gebeurtenissen als het begin van de moderne Iraanse literatuur: de constitutionele revolutie van 1905-1911 en de staatsgreep van Reza Shah Pahlavi in 1921. Hoewel de ontdekking van aardolie in de heuvels van Noord-Khuzestan in 1908 nooit is genoemd in deze context, zal ik deze als alternatief uitgangspunt nemen, en betogen dat de moderne Iraanse literatuur evenzeer werd beïnvloed door de oliemoderniteit als door de revolutie en de staatsgreep.

Het tweede hoofdstuk gaat over de vroege verschijningsvormen van aardolie in de moderne Perzische literatuur. Dit hoofdstuk, "Het tijdperk van het oliebewustzijn" genoemd, laat zien hoe Iraniërs, inclusief schrijvers, zich bewust werden van het belang van olie voor lokale en internationale betrekkingen. Het richt zich op vroege literaire voorstellingen van aardolie en hoe deze voorstellingen de reacties weerspiegelden van prominente intellectuelen op de semi-koloniale kenmerken van de olie-industrie in Iran. Het hoofdstuk concentreert zich op twee verhalen van Mohammed Taqi Bahar, *Masjed Soleyman* (1927) en *Curse to the British* (na de Tweede Wereldoorlog), Sadeq Hedayats verhaal *The Case of the Anti-Christ's Donkey* (1944), en Jalal Al-e Ahmads novelle *The Tale of the Beehives* (1954).

De vertegenwoordiging van nationalistische en linkse activisten in de Iraanse petrofictie is het belangrijkste onderwerp van het derde hoofdstuk. Ik noem de periode van de jaren vijftig tot de jaren zeventig "het tijdperk van de strijd voor olienationalisatie". Dit tijdperk kende een grote expansie van geëngageerde literatuur die reflecteerde op deze strijd in de vorm van nationale allegorie. De groei van anti-imperialistische en anti-buitenlander sentimenten in oliegebieden en de transformatie van de lokale bevolking tot politieke activisten zijn de belangrijkste aandachtspunten van de petrofictie uit deze periode. Het hoofdstuk concentreert zich op *The Little Native Boy* (1971), *Our Small Town* (1971) en *Neighbors* (1974) van Ahmad Mahmoud; *Aushur in Autumn* en *The Summer of That Year* (1969) van Naser Taqvayi; en *Siasanbu* en *Akusi* (1979) van Mohammad Reza Safdari.

De oliemoderniteit heeft ook een grote invloed gehad op de moderne Iraanse cinema. Deze invloed kan worden bestudeerd in verschillende periodes, waarvan de belangrijkste die van de petroleumhousse van de jaren zeventig is, die leidde tot een aanzienlijke financiële en culturele groei in het land. Hoofdstuk 4 bespreekt de Golestan Film Workshop en haar invloed op het ontstaan van de zuidelijke school van de Iraanse literatuur. Het hoofdstuk richt zich op de kritische observaties van Ebrahim Golestan, een vooraanstaand schrijver en filmmaker, over de moderniseringsinspanningen van de Pahlavi dynastie, die in twee van zijn documentaires, *The Fire* en *The Wave, Coral, and Rock* (1958-1961), en in zijn laatste film, *The Secret of the Treasure at Ghost Valley* (1979), worden geportretteerd terwijl ze hun extravagante petroleuminkomsten uitgeven.

Hoofdstuk 5 bespreekt de invloed van gedwongen modernisering en de magische aspecten van oliemoderniteit aan de hand van Moniru Ravinapours roman *Drowned* (1989), waarin het verhaal wordt verteld van de transformatie van het afgelegen dorp Jofreh door de komst van de olie-industrie. Ravinapours roman maakt gebruik van het genre van het magisch realisme om dit verhaal te vertellen, en onderstreept daarmee hoe dit genre in minder ontwikkelde petrostaten wordt gebruikt om de ongrijpbare, radicaal transformerende kracht van de mondiale olie-industrie en de valse beloften die deze oproept te benadrukken.

In hoofdstuk 6 bespreek ik de verschijning van het archetype van de "olievrouw", geïntroduceerd door Naval al-Saadawi, in Zoya Pirzads roman *Things We Left Unsaid* uit 2001, die ons kennis laat maken met de stad Abadan tijdens de meest welvarende jaren van de petroleumhousse in de jaren zeventig, door de ogen van een ongelukkige huisvrouw die in een van de bedrijfs wijken woont. Mijn analyse van de roman zal aantonen hoe het de perceptie van de olie-industrie en de oliemoderniteit als mannelijk aanwijst als een van de redenen voor de ondergeschiktheid van vrouwen in petrostaten. Pirzads roman is een van de meest gelezen

Iraanse romans van de laatste drie decennia en staat erom bekend nostalgische gevoelens op te wekken over het tijdperk van voor de revolutie. Mijn lezing van de roman als petrofictie laat zien dat er een kritisch aspect aan de roman zit dat de nostalgische interpretatie ervan nuanceert.

Hoofdstuk 7, ten slotte, traceert de aanwezigheid van de oliemoderniteit in de stad Masjed Soleyman zoals die wordt geportretteerd in *Songs of the Dead* (2014), geschreven door Farhad Keshvari, en in een aantal foto's die te zien zijn in het Petroleum Museum of Iran. Ik betoog dat Keshvari in zijn roman de eerste ontmoeting tussen leden van de Bakhtiari-stam en de olie-industrie in het bergstadje Masjed Soleyman afschildert als een traumatische of mislukte ervaring, zoals gedefinieerd door Ernst van Alphen. De belangrijkste kwestie die ik in dit hoofdstuk behandel is de vertraging in het weergeven van de vroege ontmoeting van de lokale bevolking met de olie-industrie, die veel later zijn intrede deed in de Iraanse petrofictie dan de verhalen over de opkomst van oliesteden als Abadan en Ahwaz.

De conclusie van deze studie geeft een overzicht van de belangrijkste bevindingen van de hoofdstukken en beantwoordt de onderzoeksvragen. Voortbouwend op Imre Szeman en de Petrocultures Research Group's *After Oil* (2016), onderstreept deze studie de noodzaak van een geesteswetenschappelijke benadering van het verleden en heden van olie in Iran, en probeert ze zich de mogelijkheid van een post-petroleum Iran voor te stellen.